

Bilaga till Natur- och friluftsplenen

IDÉKATALOG

Förslag på förvaltnings specifika åtgärder

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning.....	4
Prioriterade åtgärder	6
Mål 1 Rika natur- och friluftsupplevelser.....	8
Mål 2 Ökad biologisk mångfald	12
Mål 3 God kunskap och förståelse.....	16
Mål 4 Öppen samverkan och engagemang.....	19
Mål 5 Sammanhängande grönblå infrastruktur	21
Mål 6 Förbättrad helhetsyn och hänsyn	23

IDÉKATALOG (ej politiskt beslutad) – I arbetet med att ta fram planen har flera förslag på åtgärder identifierats. Det kan handla om allt från att värna om områden och arter, kunskapsförmedlande, önskvärda beteendeförändringar samt ändrade rutiner till fysiska åtgärder och aktiviteter. Flera av åtgärderna behöver behandlas politiskt i olika nämnder för att kunna genomföras. Särskilt angelägna är de inledande prioriterade åtgärderna. Denna idékatalog är ett värdefullt underlag i kommunens fortsatta arbete med natur- och friluftsfrågor, till exempel i samband med framtagande av handlingsplaner.

Övriga handlingar inom Natur- och friluftsplanen

NATUR- OCH FRILUFTSPLAN – VISION, MÅL OCH STRATEGIER. Beslutad av kommunfullmäktige. Här redovisas också hur nämnderna ska arbeta övergripande för att genomföra planen. Den följs upp varje mandatperiod och revideras vid behov.

FAKTA OCH PLANERINGSUNDERLAG (ej politiskt beslutad) – Som underlag till natur- och friluftsplanen har en rapport tagits fram som beskriver historik, nuläge, förutsättningar och värden. Fakta- och planeringsunderlag kommer fortlöpande att uppdateras och är även ett underlag till kommunal fysisk planering. Därför hittar du den här: www.sundsvall.se/planeringsunderlag. Digital kartinformation finns också i planeringskartan (www.sundsvall.se/oversiktsplan) och friluftskartan (www.sundsvall.se/friluftskarta).

NÄMNDSSPECIFIKA HANDLINGSPLANER – Sundsvalls kommunala nämnder och bolag ska besluta om en egen handlingsplan för att bidra till att genomföra natur- och friluftsplanen.

Samtliga foton är tagna av Ronnie Nordström eller Lars "Fabbe" Fahlberg.

Sammanfattning

Miljönämnden och Kultur- och fritidsnämnden har tagit fram en natur- och friluftspan på uppdrag av kommunfullmäktige. Detta är ett kommunövergripande styrdokument som ska göra oss ännu bättre på naturvård och friluftsliv.

Vision

Sundsvalls kommun ska erbjuda natur och friluftsliv i toppklass för alla kommuninvånare och besökare samt en varierad och rik natur för djur- och växtlivet.

Sex mål på vägen dit

- Rika natur- och friluftsupplevelser
- Öppen samverkan och engagemang
- Ökad biologisk mångfald
- Sammanhängande grönbå infrastruktur
- God kunskap och förståelse
- Förbättrad helhetssyn och hänsyn

För varje mål finns strategier för att uppnå målen. Utifrån dessa ska varje nämnd och bolag besluta om åtgärder för att utifrån sina respektive verksamheter bidra till att genomföra natur- och friluftspanen.

Planen ska leda till att Sundsvall är ett föredöme för hur en kommun arbetar med naturvård och friluftsliv genom att:

Alla sundsvallsbor har ett aktivt liv i gemenskap med andra, där friluftslivet är en möjlighet för tillväxt, utveckling och förbättrad folkhälsa. Barns och ungas möjligheter till ett aktivt friluftsliv prioriteras. Tillgängligheten och kunskapen om Sundsvalls natur ska öka hos medborgare och besökare.

Landskapets mångfald av naturvärden, värde för friluftsliv och estetiska värden värnas, bevaras och utvecklas. Stora opåverkade områden fortsätter att ge en upplevelse av tystnad och vildmark. Naturresurser, skog, åker, hav och sjö nyttjas varsamt och ekologiskt hållbart för att ge oss de ekosystemtjänster människan är beroende av.

Växter och djur i värdefulla naturmiljöer har ett egenvärde samtidigt som både vanliga och sällsynta naturtyper, djur och växter har goda förutsättningar att leva kvar och trivas.

Stadens grönbå infrastruktur ger oss bostadsnära friluftsliv, ett rikt djur- och växtliv, renar luftföroreningar och dagvatten, dämpar buller, skyddar mot UV-strålning och förbättrar lokalklimatet.

Kustens varierande stränder, havsvikar och öppna vatten, utvecklas på ett varsamt sätt där biologisk mångfald och det rörliga friluftslivet har en given plats och är utgångspunkt för fortsatt planering.

Inledning

Människan är en del av naturen och har ett ansvar att vårda den, både för sin egen skull och för kommande generationer. Naturen ger oss ekosystemtjänster, som till exempel pollinering, ren luft, syre, vatten och mat. Naturen ger oss även positiva hälsoeffekter och upplevelsevärden, kopplade till friluftsliv och rekreation. Friluftsliv bidrar till att förbättra folkhälsa, förståelse för naturen och även till landsbygdsutveckling genom exempelvis naturturism.

Kultur- och fritidsnämnden och miljönämnden har tagit fram denna natur- och friluftsplän på uppdrag av kommunfullmäktige som de senaste åren har betonat att Sundsvall ska vara en friluftskommun i toppklass. Länsstyrelsen har beviljat stöd i form av lokalt naturvårdsbidrag, LONA. Arbetet har skett i samarbete med stadsbyggnadskontoret. Även ideella föreningar, andra förvaltningar och verksamheter har deltagit. Koncernstaben har gjort en slutlig bearbetning i samband med beredningen till kommunfullmäktige.

Syftet med natur- och friluftsplänen är:

- Att formulera en strategi för att bevara och utveckla kommunens värden utifrån natur och friluftsliv. Strategin bygger på fakta och planeringsunderlag som tas fram inom projektet.
- Fakta och planeringsunderlag ska även fungera som underlag till fysisk planering.
- Att redovisa prioriterade åtgärder för naturvård och friluftsliv inom kommunen.
- Att beskriva hur ny kunskap och behov av eventuella förändringar kan föras in i den fysiska planeringen.
- Att öka förståelsen och kunskapen om naturen och friluftslivet i kommunen bland tjänstemän, politiker, allmänhet och skola.

Hållbar utveckling och tillväxt

Sundsvalls kommuns tillväxtstrategi HT 21/RIKARE (version 2016-12-08) betonar behovet att hantera bland annat klimathot och utarmning av biologisk mångfald. ”Kommunen har ett uppdrag att förbättra välfärden och livskvaliteten för nuvarande och kommande generationer Sundsvallsbor, men också ett ansvar att bidra till att bevara jordens förmåga att uppehålla liv med hela dess mångfald”.

Natur- och friluftsplänen medverkar till att stärka de positiva samband som finns mellan ekonomisk, social och ekologisk utveckling, som leder till en hållbar utveckling. Det är en viktig konkurrensfaktor för Sundsvalls utveckling såväl inom stad och tätorter som på landsbygden.

Kommunens ansvar och olika roller

En natur- och friluftsplän är ett nödvändigt verktyg i kommunens arbete med att ta sitt ansvar utifrån FN-konventioner, EU-direktiv, nationella och regionala mål, samt översätta och förverkliga dem i överensstämmelse med gällande översiktsplan och andra beslut.

Kommunen har en mängd funktioner som påverkar arbetet med natur- och friluftsförågor. Det är viktigt med en gemensam syn på hur kommunen, som helhet och på alla nivåer, ska arbeta med de nationella miljö kvalitets- och friluftsmålen.

Omfattning

Natur- och friluftsplänen är vägledande för arbetet med natur och friluftsliv inom hela kommunorganisationen. Detta innefattar kommunägd mark, men också hur vi genom dialog, stöd, påverkansarbete och strategiska markköp, påverkar utvecklingen av naturvård och friluftsliv med andra aktörer och angränsande kommuner.

Alla aktörer i samhället: stat, kommun och näringsliv, har ett stort ansvar för att värna om allmänna intressen som naturvård och friluftsliv. Det finns också ett sektorsansvar för miljö kvalitetsmålen som även omfattar privatpersoner.

För att värna om naturmiljöer och fungerande kretslopp måste miljöaspekter hanteras i ett vidare perspektiv. Det räcker inte att skydda väl avgränsade områden. Natur och friluftsliv påverkas av vad människan gör, till exempel genom utsläpp eller kraftverksbyggen i älvar. Även verksamheter utanför kommunens, länets och landets gränser kan påverka vår kommun.

Människor, djur och växter rör sig och sprids oberoende av administrativa gränser. För en fungerande helhet behövs såväl högkvalitativa skyddade områden som det vardagslandskap vi alla har i våra närområden.

Vad är Idékatalogen?

Idékatalogen är förslag på olika åtgärder som kan bidra till att utveckla Sundsvalls kommuns arbete med natur- och friluftslivsfrågor. Det är enbart förslag och ska ses som en inspirationskatalog när de olika förvaltningarna arbetar med dessa frågor. Idékatalogen är en del av Sundsvalls Natur- och friluftslivplan. Idékatalogen är inte politiskt behandlad, utan ett arbetsmaterial. De åtgärder som står som prioriterade är de som arbetsgruppen bedömer vara allra mest angelägna att genomföra så snart som möjligt.

Åtgärderna i Idékatalogen är indelade utifrån det mål de i huvudsak bidrar till att uppfylla, de flesta åtgärdsförslagen bidrar även till målpuppfyllelse av flera andra mål. Åtgärderna (utom de prioriterade) är också bedömda utifrån om det krävs stor eller liten insats (tid, resurser med mera) och om de ger stor eller låg effekt, se tabellen nedan. Idékatalogen innehåller inga förslag på hur åtgärderna ska finansieras.

Insats		Effekt	
Liten	●	Låg	●
Medel	● ●	Medel	● ●
Stor	● ● ●	Stor	● ● ●

Prioriterade åtgärder

Nedan listas de åtgärder som arbetsgruppen bedömt som särskilt angelägna att genomföra. De är inte värderade utifrån insats och effekt eftersom samtliga bedöms medföra en stor effekt och vara prioriterade insatser.

Åtgärdsförslag	Berörda förvaltningar	Syfte/indikator (uppföljningsmått)
Mål 1		
Säkra tillgång till natur/park nära alla skolor, förskolor och äldreboenden samt andra typer av boenden, anpassade och inom rimligt avstånd.	KS SBK, BoU, SOC	Alla skolor, förskolor och boenden har ett utpekat naturområde (%).
Ta fram en långsiktig utvecklingsstrategi för våra två stadsberg och genomför den	KoF SBK	Fler besökare (antal)
Öka tillgängligheten till intressanta naturområden efter våra vattendrag och längs kusten	KoF	Ökat antal besökare (antal)
Ta fram utvecklingsplan för ledstrukturen som är friluftslivets och naturturismens infrastruktur	KoF	Ökat nyttjande av lederna (antal jämfört med 2016) och ökat antal turister (antal)
Avkastning från kommunens egna skogsbruk används för att stärka biologisk mångfald och upplevelsevärden för friluftsliv.	SBK	Ökad biologisk mångfald och stärkta upplevelsevärden för friluftsliv (fler arter och fler besökare)
Mål 2		
Höja ambitionsnivån för skötsel av de kommunala naturreservaten	SBK, KoF	De kommunala naturreservaten sköts enligt skötselplan
Medel avsätts för naturvårdande insatser på land och i vatten	MK	Avsatta medel för naturvårdande insatser (kr)
Ta fram en metod för värdering av ekosystemtjänster vid fysisk planering	KS, SBK	Vid framtagandet av nya planer får värdet av ekosystemtjänster inte minska.
Mål 3		
Aktivt använda digitala kanaler och sociala medier för dialog och information om naturvård och friluftsliv	KoF	Fler friluftslivs-utövare Fler synpunkter på naturvård och friluftsliv
Mål 4		
Samverka med natur- och friluftsinriktade föreningar för att öka antalet föreningsaktiviteter som får stöd via bidrag	KoF	Fler natur- och friluftaktiviteter
Fortsätt utveckla Sundsvalls natur- och friluftsråd för att genomföra natur- och friluftsplänen	KoF, MN	Antal föreningsinsatser kring natur- och friluftsliv

Åtgärdsförslag	Berörda förvaltningar	Syfte/indikator (uppföljningsmått)
Mål 5		
Förstärk grönstrukturen som går från stadsberg till stadsberg (norr-söder), och längs med Selångersån (öst-väst) och hav.	SBK, MK, KoF	Möjlighet för djur- och växtliv att röra sig utan barriärer. Ökad tillgänglighet för friluftsktaktiviteter.
Utreda och ta fram ett förslag till ett kommunalt naturreservat för sjöarna och tjärnarna i Bergsåker och deras närmiljöer inklusive Selångersfjärden.	SBK, MK, KoF	Naturreservat bildat för området runt Selångersfjärden
Identifiera värdefulla stråk och områden och åtgärda där det finns brister.	SBK, MK	Värdefulla stråk och barriärer identifierade. Omvandla mark till grönområde där det finns starka skäl.
Mål 6		
Ta fram strategi för att bevara det öppna odlingslandskapet med värden för natur och friluftsliv.	KS, MK, KoF	Strategi antagen politiskt
Identifiera och fastställ stora, opåverkade områden i kommunen.	MK, KS	Stora, opåverkade områden finns utpekade i ÖP
Utred hotbild mot värdefulla fågelrastplatser och ta fram åtgärdsplan.	MK	Åtgärdsplan genomförd

Mål 1 Rika natur- och friluftsupplevelser

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Värdera ett områdes värde för natur och friluftsliv innan försäljning och låt värderingen ingå i avvägningen om lämpligheten att sälja området	SBK	●	● ● ●
Fortsätta att tillgängliggöra/anpassa våra anläggningar.	K&F	●	● ● ●
Fortsätt utveckla och underhålla St Olavsleden	K&F, Näringslivsbolaget	●	● ● ●
Genomför kampanjer för att plocka skräp, exempelvis utveckla skräpplockardagarna	SBK, MK	●	● ● ●
Begränsa båttrafik och vattenskotrar i särskilt viktiga områden för natur- och friluftsliv.	Koncernstaben, MK, K&F, Länsstyrelsen	●	● ● ●
Ökat anslag till Natur- och friluftsrådet för att kunna göra fler åtgärder	K&F, MK	●	● ● ●
Gör Selångersån attraktiv att färdas på med kanot och för fiske	K&F, MK	●	● ● ●
Göra tillsyn av strandskyddsreglerna och miljöbalken för att öka tillgängligheten för friluftsliv vid stränderna.	SBK	●	● ● ●
Ta fram en handlingsplan för överträdelser av strandskyddet, svartbyggen (friggebodar, grillplatser, bryggor, badtunnor). Strandnära skogar avverkas, våtmarker fylls ut, gräsmattor anläggs på kommunens mark utan att det beivras.	SBK	●	● ● ●
Verka för att tomtägare med gräns mot strand markerar med staket, häckar och växtlighet var tomtgränsen går så att det blir tydligt vad som är privat mark och vad som är tillgängligt för allmänheten.	SBK	●	● ● ●
Skötsel av de tätortsnära kommunala skogarna ska i första hand ske med avseende på att bevara och utveckla värden för natur och friluftsliv (gärna utifrån skogsstyrelsens målbild för friluftsliv och rekreation)	SBK, MK, K&F	● ●	● ● ●
Förbättra den digitala natur- och friluftsinformationen	K&F, MK	● ●	● ● ●
Genomföra kvalitetssäkring av våra friluftsanläggningar	K&F	● ●	● ● ●
Tillgänglighetsanpassa viktiga delar av Södra Bergets friluftsområde och Sidsjöns naturreservat	K&F	● ●	● ● ●
Tillgänglighetsanpassa vissa delar av de bostadsnära friluftsområdena	K&F	● ●	● ● ●
Avsätta medel för fiskevårdande åtgärder	K&F, MK	● ●	● ● ●
Säkerställa markåtkomsten till, och utvecklingen av Sundsvalls unika nät av leder och utflyktsstugor.	K&F, SBK	● ●	● ● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Utveckling av varje utpekade tätortsnära natur-/friluftsområde, samt kontakter med lokalt föreningsliv, skola samt andra aktörer för att se hur utveckling och skötsel kan ske i samverkan.	K&F, MK	● ●	● ● ●
Tillsätt en förvaltningsövergripande grupp för fortsatt arbete med vårt nästa kommunala naturreservat	SBK, MK, K&F	● ●	● ● ●
Utred om följande förslag kan vara tänkbara kommunala naturreservat: <ul style="list-style-type: none"> - Sjöarna Norrfjärden och Selångersfjärden samt kringliggande tjärnar och deras närmiljöer. Förläng gärna reservatet med Selångersån ned till Åkroken, - Den värdefulla och tätortsnära ängsmarken i Hällom, - Nordöstra Alnön i ett helhetsperspektiv, - Tjuvholmen, - Även skapa ett reservat utifrån gynnsamt läge utifrån områdets förutsättningar: Gammelskog i tankarna, men ungskog i dag, flerskiktad och varierad löv- och blandskog eller ett reservat med ständiga störningar såsom brand, tramp och dyl eller hotade fågelrastplatser, - Delar av Sundsvalls södra bergsområde, - Hällmarkstallskogen mellan Junibosand och Lörudden, - Ett samlat reservat för kustmyrarna Mäckelmyra, Stormyran och Älgmyran. 	SBK, MK, K&F	● ●	● ● ●
Utveckla sammanhängande nät av cykelleder för crosscountry och downhillcykling på Södra berget	K&F	● ●	● ● ●
Anlägg elljusspår mellan Bosvedjan och Ryggis/Huli	K&F	● ●	● ● ●
Ta fram riktlinjer för utformning och skötsel av skol- och förskoleskogar	SBK, BoU	● ●	● ● ●
Utveckla metoder för att rapportera in nedskräpning	SBK, MK	● ●	● ● ●
Beskriva hur vi kan nyttja natur- och kulturvärden för att skapa företagande (upplevelser, naturturism och moderna tjänster).	Näringslivsbolaget, K&F	● ●	● ●
Tillgängliggör norra Alnös intressanta natur-, geologi- och kulturmiljö för till exempel cyklister och andra besökare	MK, K&F, Näringslivsbolaget	● ●	● ● ●
Utred hur Södra Bergets friluftsområde kan utvecklas samt genomför prioriterade åtgärder	K&F, MK	● ● ●	● ● ●
Utveckla det kustnära friluftslivet <ul style="list-style-type: none"> - Tjuvholmen - Brämön 	K&F, Näringslivsbolaget, MK	● ● ●	● ● ●
Förbättra informationen om friluftsanläggningar och friluftsstatistik i webbkartan	K&F	● ● ●	● ● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Genomföra förvärv av mark i strategiska, tätortsnära lägen och/eller som har stor betydelse för natur- & friluftslivet	SBK	● ● ●	● ● ●
Kvalitetssäkra och utveckla de kommunala friluftsbaden genom att se över skötsel och faciliteter samt utveckla nya aktiviteter	K&F	●	● ●
Undersök status på fisk i Selångersån utifrån miljögifter	MK, K&F	●	● ●
Stötta Fiskevårdsområdena (FVO) i sitt arbete för ett bättre och tillgängligare fiske, men även ansvar för biologisk mångfald.	K&F, MK	●	● ●
Utreda hur Lögdö vildmark bör utvecklas för ökad tillgänglighet och turism samt genomför prioriterade åtgärder	K&F, Näringslivsbolaget	●	● ●
Genomföra kompensationsåtgärder de gånger intrång sker i värdefulla natur- och/eller friluftsområden	SBK, MK, K&F, KS	●	● ●
Försök påverka Boverket att införa riktlinjer för lekplatser, park och naturmark vid planering av bostäder	SBK K&F	●	● ●
Marknadsför vandring i Sundsvall	Näringslivsbolaget	●	● ●
Utred hur vi kan tillgängliggöra vår natur för äldre samt genomför prioriterade åtgärder	Soc, K&F	● ●	● ●
Utveckla Ljungans dalgång för friluftsliv och naturturism, för att nå visionerna i ”Projekt Nedre Ljungandalsvägen”.	Näringslivsbolaget, K&F	● ●	● ●
Anlägg en parkering med utsikt över staden från Södra sidan av staden	SBK, K&F	● ●	● ●
Anlägg dirtbanor för cykling	K&F	● ●	● ●
Anlägg elljusspår mellan Södra Berget och Sidsjön efter blå kryss	K&F	● ●	● ●
Utveckla Vandringsstaden Sundsvall	K&F, Näringslivsbolaget	● ●	● ●
Utveckla ridleder i anslutning till områden med mycket hästgårdar	K&F	● ●	● ●
Bind samman befintliga leder, för att skapa en nätverk som lättare går att marknadsföra	K&F, Näringslivsbolaget	● ●	● ●
Bind samman Kustleden med St Olovsleden	K&F	● ●	● ●
Utred om det går att ta fram ett kommunalt stöd för att värna om vårt odlingslandskap, så att produkten i vissa områden kan vara ett vackert landskap med rik biologisk mångfald och friluftsliv.	MK	● ●	● ●
Ta fram vandringsguider för delsträckor av våra leder	K&F	● ●	● ●
Utveckla den stora öppna ytan på Tamböletippen med anläggningar för rekreation och friluftsliv	K&F, SBK	● ●	● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Arbeta för att det finns enklare informationscentraler med information om naturvärden och friluftsliv på flera platser i kommunen, t.ex. Södra Berget, Sidsjön, Ljungan, Myre, Lörudden, Indal och Liden.	K&F, MK	● ●	● ●
Gör det möjligt att åka kollektivt till viktiga natur- och friluftsområden	SBK	● ● ●	● ●
Utveckla vandringsled längs med Norrlandskusten	K&F	● ● ●	● ●
Förbättra tillgängligheten genom att förbättra bussförbindelserna främst under helger eller anlägga en linbana från bussnavet till Södra berget.	SBK	● ● ●	● ●
Rusta kajen i Sanna på Brämön för såväl landstigning på ön som gästhamn.	SBK, K&F	● ● ●	● ●
Arbeta för en turistcentral i Myre, Njurunda med information om möjliga besöksmål och olika färdalternativ.	Näringslivsbolaget	● ● ●	● ●
Utred förutsättningar för lokal odling i samband med planering av nya bostadsområden (ej kolonilotter)	SBK	●	●
Utveckla leder för uphill running på Södra berget	K&F	●	●
Undersöka möjligheten att upplåta lämplig parkmark till odling av grönsaker	SBK	●	●
Anta tydliga regler för utseende på hus i känsliga områden ur kulturmiljösynpunkt.	SBK	●	●
Röj utsiktspunkter efter Indalsleden	K&F, Näringslivsbolaget	●	●
Förbättra tillgången till parkering i anslutning till natur- och friluftsområden	SBK	● ●	●
Utveckla banor för cykelkross	K&F	● ●	●
Utveckla dykleder på intressanta platser	K&F, Näringslivsbolaget	● ●	●

Mål 2 Ökad biologisk mångfald

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Vara uppmärksamma på utvecklingstendenser i vårt landskap, inklusive arter, och ha en beredskap för vad det kan medföra på naturtyps-/och artnivå	MK, SBK	●	● ● ●
Trycka på att fångstmetoder används som inte skadar livsmiljön för den fisk man vill fånga	MK, K&F	●	● ● ●
Öka stadens grönska ur ett insektsperspektiv, inte minst för fjärilar	SBK, MK	●	● ● ●
Verka för att få bort främmande arter i skogsbruket	MK, K&F, SBK	●	● ● ●
Samla ihop och följ upp data över våra ädellövbestånd plus hassel	MK, SBK	●	● ● ●
Verka för återställning av skadade våtmarker	MK	●	● ● ●
Genomför LONA-projektet om förstudie av Norra Alnön utifrån bevarandevärden	MK	●	● ● ●
Utred om det är ekonomiskt möjligt att spara bredare kantzoner, inklusive krön på raviner, för den biologiska mångfalden.	SBK	●	● ● ●
Undvik främmande och invasiva arter i kommunens egna odlingar, parkskötsel med mera	SBK	●	● ● ●
Kommunen ska fortsätta vara föredöme genom att vara ansluten till certifieringssystem som FSC eller uppfylla motsvarande krav som lägsta nivå	SBK	● ●	● ● ●
Hjälpa till att bidra till att skydda konkurrenssvaga och utrotningshotade arter	SBK	● ●	● ● ●
Skapa en pool med jourhavande betesdjur som kan cirkuleras mellan värdefulla ängs- och hagmarker	SBK, MK?	● ●	● ● ●
Restaurera våtmarker, såsom till exempel Kväcklingen i Liden och Bergstjärnen i Töva samt våtmarken i Vattjom	MK	● ●	● ● ●
Försök få bort fisk från Sticksjön och Hamntjärnen i Essvik som stör värden för groddjur och fågelliv	MK, SBK	● ●	● ● ●
Utred om Fiskdammen i Nolby kan övergå i kommunal regi. Bevara skridskois på vintern och ge miljö för typ snok och groddjur sommartid. Skapa även vandringsmöjlighet för havsöring i Nolbybäcken	SBK, MK	● ●	● ● ●
Restaurera Gärdetjärn, med fokus på fågelliv i sjön och fisk i Korstabäcken. Även dagvattenrening bör ingå då sjön är påverkad. Åtgärder som muddring och blå bård kan vara aktuella	SBK, MK	● ●	● ● ●
Fortsätt rensa bort gran i kommunens sydvästberg för att gynna värmeälskande arter. Kan eventuellt göras i form av ett LONA-projekt.	SBK, MK	● ●	● ● ●
Återskapa vissa utvalda öppna dyner, sandområden, genom exempelvis bete, manuell röjning eller eld	MK	● ●	● ● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Skapa lekmiljöer för gädda utmed kusten	MK, K&F	● ●	● ● ●
Skapa övervintringsplatser för igelkottar samt informera allmänheten om hur deras bomiljöer ser ut	MK	● ●	● ● ●
Röj vissa småöar från trädvegetation för att gynna fågelliv	MK	● ●	● ● ●
Bygg fågelbon för fiskgjuse och kungs- och havsörn i första hand, men även för strömstare, ugglor med flera	MK	● ●	● ● ●
Skapa fler miljöer för fladdermöss, till exempel genom att öppna bergrummet i Nyhamn	MK	● ●	● ● ●
Verka för att dammen vid vandrarhuset på Norra Stadsberget förbättras för groddjur	MK	● ●	● ● ●
Utreda om det är möjligt att förhindra igenväxning i delar av nedlagda grustäcker genom hänsynfull motorcykelkörning, traktorpulling och dylikt, när det inte finns andra konflikter som grund- och ytvattenpåverkan och störningar för närboenden	MK	● ●	● ● ●
Utred om det är möjligt att växelvis, avsätta små delytor av öppen sand på befintliga badplatser för att gynna spindeldjur och insekter	MK, K&F	● ●	● ● ●
Ta fram åtgärdsprogram tillsammans med andra aktörer för att minska spridningen av redan utbredda främmande arter, till exempel lupin och jättebalsamin	SBK, MK	● ●	● ● ●
Utreda behov av att återföra utrotade/försvunna arter	MK	● ●	● ● ●
Bevara skog i strandnära läge. Skonsamma skötselåtgärder är skyddszoner, plockhuggning, prioritera lövträd.	SBK, MK	● ●	● ● ●
Verka för att ompröva vattendomar	MK	● ● ●	● ● ●
Förbättra de kustmynnande bäckarnas status genom att vidta de åtgärder som beskrivs i Kustplanen. Till exempel: <ul style="list-style-type: none"> - Värna om bäckens närmiljö och vattenkvalitet - Ta bort vandringshinder - Förhindra näringsläckage - Med mera 	SBK, MK	● ● ●	● ● ●
Inte släppa ut dagvatten utan föregående rening eller att ändringar i flödet sker	Bolag SBK MK	●	● ● ●
Ta fram rutin för att regelbundet rensa trummor	MK	●	● ● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Öka värdet för biologisk mångfald och friluftsliv i våra kommunala tätortsnära skogar	SBK	●	● ●
Uppmuntra ledningsägare att sköta ledningsgator för att öka naturvärden såsom öppna ängs- och hagmarker, enbackar, ljunghedar och liknande. Körspår, utvalda sänkor kan förstärkas till våtmarker för bland annat groddjur.	MK	●	● ●
Differentiera skötsel av parkmark beroende på värde för natur och friluftsliv och om naturlig eller skapad	SBK, MK	●	● ●
Verka för att häst används i den kommunala skogsskötseln, i första hand i de tätortsnära områdena	SBK	●	● ●
Verka för att invasiva främmande arter inte tränger undan våra inhemska arter	MK, SBK	●	● ●
Kommunen ska hjälpa till vid skötsel av ängs- och hagmark	SBK, MK	●	● ●
Utred nya och alternativa skötselsätt för att kompensera bortfall av traditionella och naturliga störningar	MK, SBK	●	● ●
Undvika främmande trädslag och gödsling annat än som kompensation för bortförsel av baskatjoner	SBK, MK	●	● ●
Föra dialog med kommunens fiskevårdsområden om naturenliga åtgärder. Till exempel biotopvård i stället för inplantering, hänsyn till befintliga stammar, främmande arter, fågel- och groddjursliv samt snok.	MK, K&F	●	● ●
Information till boende i strandnära miljöer om vad man bör tänka på för att bevara sin känsliga boendemiljö.	MK, SBK	●	● ●
I dialog med markägare skapa bättre skyddsavstånd med vegetationsbård och markkarteringar före gödsling i strandnära lägen.	MK, Skogsstyrelsen	●	● ●
Verka för gemensamma bryggor med tillräckligt djup för att undvika muddring. Enskilda bryggor bör endast tillåtas i mindre omfattning och på platser som inte behöver muddras.	SBK	●	● ●
Ta fram en handlingsplan med ansvarsfördelning utifrån vår ängs- och hagmarksinventering som gjordes 2014-2015	MK	● ●	● ●
Anlägga en båtbottentvätt i gästhamnen för att förhindra att giftiga bottenfärger används	K&F, MK	● ●	● ●
Utred om det finns alternativa brukningsmetoder för hävd. Det kan i vissa områden vara aktuellt med enklare och billigare metoder såsom röjning med snöre för att upprätthålla viss status	MK	● ●	● ●
Årligen återkommande skötsel/störning för att förhindra att växtlokaler växer igen.	SBK, MK	● ●	● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Återställ Igeltjärn så långt möjligt.	MK	● ●	● ●
Använd skonsamma brukningsmetoder, speciellt i känsliga områden, t ex brant terräng	SBK	● ●	● ●
Inventera och värna stora gamla träd	MK, SBK	● ●	● ●
Undvik att använda fyllnadsmassor med främmande fröbank	SBK, MK	● ●	● ●
Skydda kärnområden för vattensalamander, som Hamntjärnen, Botjärnen och Gubbråtjärnen.	MK, SBK	● ●	● ●
Fasta ankringsmöjligheter ska eftersträvas vid naturliga båthamnar, så att inte bottenvegetation skadas.	K&F	● ● ●	● ●
Förbättra lek- och uppväxtmöjligheter för fisk i påverkade grundområden.	MK, K&F	● ● ●	● ●
Uppmuntra Trafikverket att uppdatera den inventering av vägrenar som tidigare gjorts, bland annat på Alnön	MK	●	●
Samråd med militära myndigheter om det går att öppna upp gamla nedlagda, igenbommade, militäranläggningar utmed kusten, främst vid Essvikshalvön, för fladdermöss.	MK	●	●

Mål 3 God kunskap och förståelse

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Öka förståelsen för natur och friluftsliv i samhällsbyggnadsprocessen	SBK	●	● ● ●
Utbilda barn och unga och nya svenskar om nedskräpningseffekter.	BoU	●	● ● ●
Öka utomhusundervisningen och naturmiljöer inom förskole- och skolgårdar	BoU, K&F	●	● ● ●
Verka för att även insjöfisk ses som en resurs och inte bara laxartade fiskar	MK, K&F	●	● ● ●
Verka för ökad förståelse för andra arters rätt att existera vid utövande av jakt och sportfiske	MK, K&F	●	● ● ●
Jobba för att trädgårdsavfall komposteras och blir en resurs och inte ett problem när det hamnar i t ex en ravin	MK, SBK, KS	●	● ● ●
Verka för att större hänsyn tas till djurs häcknings- och yngelperioder	MK, KS	●	● ● ●
Verka för att kantzoner i odlingslandskap sparas för biologisk mångfald och pollinerare	MK, KS	●	● ● ●
Inspirationsdag om planering för natur- och friluftsliv för samhällsplanerande tjänstemän	MK, K&F, SBK	●	● ● ●
Synliggöra för allmänheten de naturvårdande insatser och insatser för det rörliga friluftslivet som görs i kommunen	K&F, MK	●	● ● ●
Utbildning för skogsägare om skogsbruk med hänsyn till natur & friluftsliv	SBK/ Skogsstyrelsen, MK, K&F	●	● ● ●
Utbildningssatsningar i skola och förskola med fokus på allemansrätt och biologisk mångfald	KomUt/ MK	●	● ● ●
Informera om Sundsvalls natur och friluftsliv samt allemansrätten via sociala medier och i samband med arrangemang som kommunen är delaktiga i	K&F, MK	●	● ● ●
Utveckla en liknande utbildningsportal som KomUt, fast med inriktning på vuxna: <ul style="list-style-type: none"> - En samordnare tillsätts/utses med ansvar för gemensamma aktiviteter - Erbjudna våra nya svenskar en naturutbildning med både teoripass och exkursioner 	K&F, MK, FAVI 2017	●	● ● ●
Utred möjligheten till att bygga och driva ett Naturum som en port ut till Sundsvalls natur	MK/K&F	●	● ● ●
Bättre information till funktionsnedsatta om de möjligheter till aktiviteter som finns.	Alla	●	● ● ●
Säkerställ att allemansrätt, natur och friluftsliv ingår i samhällsintroduktionen för våra nya svenskar	FAVI, MK, K&F	●	● ● ●
Tydligt informera Sundsvallsborna om vår påverkan i vardagslivet och hur beteendeförändringar kan medverka till att uppfylla de nationella målen	MK, K&F	●	● ● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Kommunen ska satsa på informationsinsatser gentemot skogs- och jordbruksnäringar, skola och förskola, olika verksamheter med flera	MK, K&F, SBK, BoU	●	● ● ●
Öka förståelse för ett av naturens mest värdefulla stråk, våra raviner med vattendrag	MK	●	● ● ●
Öka förståelsen hos allmänhet för missförstådda arter som till exempel varg, bäver, skarv, skrakar, säl, skrattmås och ormar	MK	●	● ● ●
Informera medborgarna om såväl de bostadsnära som de tätortsnära natur- och friluftsområdena	MK, K&F, SBK	●	● ● ●
Göra inventeringar/utredningar/ undersökningar när det finns behov av att komplettera befintlig kunskap	MK, K&F	● ●	● ● ●
Behovsanalys av utbildningsbehovet för lärare, samt genomförande av utbildningsinsatser med avseende på utomhuspedagogik	BoU, K&F	● ●	● ● ●
Utveckla plattform för digital guidning till natur- och friluftsområden	K&F	● ●	● ● ●
Tydligt informera om vår påverkan i vardagslivet och hur beteendeförändringar kan medverka till att uppfylla de nationella målen	KS, MK	● ●	● ● ●
Göra inventeringar/utredningar/ undersökningar när det finns behov av att komplettera befintlig kunskap. Ex. Friluftsanläggningar, naturvärdesinventeringar	MK, K&F	● ●	● ● ●
Bygga upp ett kort- och långsiktigt statistiskt underlag	K&F Löpande	●	● ●
Följa forskning om natur & friluftsliv	K&F, MK	●	● ●
Inför Natur- och friluftsambassadörer	K&F, MK	●	● ●
Uppdatera <i>Faktadelen</i> när ny information tillkommit	MK, K&F	●	● ●
Följa upp och digitalisera de kommunala naturreservatens skötselplaner	MK, SBK, K&F	●	● ●
Regelbunden utvärdering av friluftsverksamheten i skolan	BoU, K&F	●	● ●
Genomför kampanjer om regler för terrängkörning	SBK	●	● ●
Samarbeta med båtklubbar och hamnföreningar kring information om båtlivets miljöpåverkan.	MK, K&F	●	● ●
Informera om vind- och kitesurfingens påverkan på områden med rikt fågelliv, t.ex. naturreservat såsom Stornäset.	MK, K&F	●	● ●
Ta fram förslag på vandringsturer med olika längd och svårigheter.	K&F	● ●	● ●
Säkerställa att ny kunskap beaktas och åskådliggörs i planprocessen, bland annat genom att koppla ihop kommunens webbkarta med Artdatabanken	SBK, MK	● ●	● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Ta fram en ekonomisk kalkyl av värden för rekreation, friluftsliv och folkhälsa beroende på olika former av skogsskötsel. Jmf ekosystemtjänstanalys	SBK	● ●	● ●
Ta fram förvaltnings-specifik utbildning om hur respektive förvaltning kan bidra för att nå de nationella miljö- och friluftsmålen.	KS, alla förvaltningar	● ●	● ●
Utred om det är möjligt ur ekonomisk synvinkel att följa fåglars och däggdjurs häcknings- och yngeltider vid ensilageteknik.	MK	● ●	● ●
Utveckla metoder för benchmarking för friluftsliv (ev i samarbete m MIUN)	K&F	● ●	●

Mål 4 Öppen samverkan och engagemang

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Tidiga samråd i exploateringsprocessen mellan Stadsbyggnad, Kultur & fritid samt Miljökontoret	SBK, bolag	●	● ● ●
Metod tas fram för att säkerställa att förvaltningarna och de egna avdelningarna/enheterna tar mer hänsyn till alla allmänna intressen i ett område	SBK, MK, K&F, bolag	●	● ● ●
Verka ur ett landskapsekologiskt perspektiv där samverkan sker både mellan angränsande kommuner och län	KS, MK, SBK	●	● ● ●
Föra dialog med länsstyrelse, skogsstyrelse och andra myndigheter för att klarlägga ansvarsfördelning och öka samordning	MK, K&F, SBK	●	● ● ●
Föra dialog med kyrkan, större fastighetsägare och andra aktörer om att ta ökat ansvar	MK, K&F, SBK	●	● ● ●
Verka för föreningsarrangemang tillsammans med Sundsvalls natur- och friluftstråd	K&F, MK	●	● ● ●
Samarbeta med lantbrukare för att göra enklare bristanalyser i funktionellt avgränsade områden beträffande biologisk mångfald	MK	●	● ● ●
Verka för att biologisk mångfald ses som en stödgivande produkt i jord- och skogsbruk	MK, SBK, KS	●	● ● ●
Verka för att markägare tar större hänsyn till och återskapar vattendrags skyddsåbårder	MK, SBK, KS	●	● ● ●
Verka för att våtmarker skapas/återskapas i odlingslandskap och i skogsmark	MK, SBK, KS	●	● ● ●
Fortsatt givande samarbete med Trafikverket, andra sektorer och myndigheter för att identifiera och ta bort hinder/barriärer för friluftsliv, biologisk mångfald på land och i vatten	MK, K&F, SBK	●	● ● ●
I dialog med länsstyrelse, skogsstyrelse med fler kan vi få en ansvarsfördelning där kommunen tar det lokala ansvaret för biologisk mångfald och friluftsliv	MK, K&F, SBK	●	● ● ●
Instifta friluftsstipendium	K&F	●	● ● ●
Verka för att få in landskapsekologiskt tänkande i privatskogsbruk	MK, SBK	●	● ● ●
Samarbeta med lantbrukare för att minska utsläpp. Ett sätt kan vara att se över sättet att bruka jorden, där markkartering kan vara en grund för gödsling	MK	● ●	● ● ●
Vara aktiva i den regionala friluftsplanningen, till exempel St. Olavsleden, våra älvar och båtlivet berörs	K&F	●	● ●
Utveckla Natur- och friluftsrådet tillsammans med deltagarna, exempelvis bjuda in markägare, näringslivsrepresentanter och politiker	K&F, MK	●	● ●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Stötta och hjälpa de företag som vill satsa på natur- och ekoturism	Näringslivsbolaget	●	● ●
Anordna ”öppet hus” då politiker möter föreningar, allmänhet med flera och diskuterar utmaningar och möjligheter	K&F, MK Vart annat år	●	● ●
Öka den interna samverkan vid bidragsgivning	K&F	●	● ●
Verka för samråd med aktörer som påverkar den gemensamma grönstrukturen i tätortsnära lägen och/eller i områden av särskilt intresse för natur- och friluftsliv	MK	●	● ●
Utveckla samarbetet med MIUN i natur- och friluftslivsfrågor	MK, K&F	●	● ●

Mål 5 Sammanhängande grönblå infrastruktur

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Minska byggandet av skogsbilvägar och ta större hänsyn till natur- och friluftsliv	MK, K&F, SBK	●	●●●
Förtäta på redan ianspråkta och hårdgjorda ytor i första hand	SBK	●	●●●
Utgå från och ta hänsyn till naturgivna förutsättningar när bebyggelse och infrastrukturer byggs, till exempel bäckmiljöer, våtmarker, ängs- och hagmarker	SBK	●	●●●
Verka för samråd med aktörer som påverkar den gemensamma grönblåstrukturen i tätortsnära lägen och/eller i områden av särskilt intresse för natur- och friluftsliv	MK, K&F, SBK	●	●●●
Restaurera viktiga bäckar såsom Töva-/Robäckarna, Hulibäcken, Bjärmebäcken, Tranviksbäcken, Vapelbäcken, Västbobäcken, Mingbäcken, Galtströmmen med fler.	MK, SBK	●●	●●●
Öppna Viforsen i Ljungan för vandring genom omlöp eller ändrade rutiner i befintliga dammar och drift	MK	●●	●●●
Verka för vandring förbi Bergeforsen i Indalsälven	MK	●●	●●●
Förstärk Selångersåns grönstruktur och parkstråk längs med hela ån, från fjärden och ända ut till mynningen samt öka värdena för friluftsliv	SBK, MK, K&F	●●	●●●
Inför årlig städning av skräp i raviner/bäckmiljöer, speciellt i tätortsnära lägen där kommunen är ansvarig, för att säkerställa vandring inför lek	SBK	●●	●●●
Utveckla ledstrukturerna som är friluftslivets infrastruktur för att såväl vandra, springa, rida, cykla, skida och åka båt i stad och på land, med förslag på rastplatser, övernattningsplatser och vindskydd.	K&F, Näringslivsbolaget	●●●	●●●
Lyfta upp kulverterade bäckar som Ljustabäcken, Carlsbäcken och Grevebäcken, Alnö-Vi-bäcken	SBK, MK, K&F, bolag	●●●	●●●
Bygg en skild gång- och cykelväg som sammanbinder Vi centrum-Spikarna-Tranviken-Bänkåsviken-Raholmen.	SBK	●●●	●●●
Gångväg på norra sidan Selångersån även från Åkroken och västerut, för att skapa möjlighet till rundslinga hela vägen från stan runt Selångersfjärden	SBK, K&F	●●●	●●●
Verka för att aktörer med markinnehav känner ett medansvar för grönblåstrukturer som utgör del av en helhet, inte minst i tätortsnära lägen	MK, K&F	●	●●
Ge ekonomiskt bidrag till enskilda och föreningar för anläggande av stigar/leder till värdefulla och intressanta platser.	K&F	●	●●
Bygg grönpassage där det finns behov	SBK, MK, K&F	●●	●●
Förbättra skyltningen av spår och leder	K&F, Näringslivsbolaget	●●	●●

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Bygg ihop en strandled vid Alnösundet till Ankarsvik med bänkar och rastplatser. Återupprätta bänkar och bord som fanns vid badplatsen nedanför Kuttervägen, bra för skolor och förskolor.	SBK, K&F	● ●	● ●
Utred möjligheterna att göra en planfri passage för elljusspåret mellan LV5 och Södra Berget	K&F, SBK	● ● ●	● ●
Vid åtgärder av Timmervägen och järnvägen anlägga planfria korsningar för lederna mellan Hulistugan och Klippstugan samt Bosvedjan och Skönviksberget	SBK, K&F	● ● ●	● ●
Återskapa leden mellan Skönviksstugan och Klippstugan	K&F	●	●

Mål 6 Förbättrad helhetsyn och hänsyn

Åtgärdsförslag	Berörd förvaltning/bolag	Insats	Effekt
Verka för att påverka lagstiftningen på regionala och nationella nivå, så att naturvård och friluftsliv får större tyngd, t.ex. inom skogsbruk.	MK, SBK	●	● ● ●
Ta hänsyn även i vardagslandskapet, till exempel artrika vägrenar, kantzoner vid odlingslandskap och skyddsåsar utmed vattendrag	MK, SBK	●	● ● ●
Skapa nya våtmarker, till exempel på jordbruksmark som periodvis däms naturligt	MK	● ●	● ● ●
Verka för att värdefulla småöar, bland annat skär vid Storholmen, klassas som fågelskyddsområde	MK	● ●	● ● ●
Verka för att ledningar flyttas alt grävs ned där det finns stora konflikter med boende – natur- och friluftsmiljöer	MK, K&F, SBK	● ●	● ● ●
Initiera gemensamma projekt med Skogsstyrelsen och lantbrukare för att spara och återskapa åsar runt vattendrag	MK	● ●	● ● ●
Säkerställa vandringsvägar till vattendrag och glosjöar	SBK, MK	● ● ●	● ● ●
Kartlägg och åtgärda förorenad mark inom kustplanens område.	SBK, MK, Länsstyrelsen	● ● ●	● ● ●
Inventera övergödda kustområden och åtgärda dessa.	MK, Länsstyrelsen, Vattenmyndigheten	● ● ●	● ● ●
Verka för att skogsvårdslagen flyttas till miljöbalken.	MK	●	● ●
Uppmuntra hyggesfritt skogsbruk där det finns bra förutsättningar för detta	SBK, MK, K&F	●	● ●
Tillåta naturliga erosionsprocesser så länge de inte riskerar att skada natur, miljö och hälsa.	SBK	●	● ●
Utred om turistsatsningar på att uppleva gamla jordbrukstraditioner kan vara ett led i bevarandet av odlingslandskapet	Näringslivsbolaget, K&F, MK	● ●	● ●
Följ upp LONA-projektet Mingen och Skrängstasjön	MK	● ●	● ●
Verka för att minska mikroplaster i samhället	Koncernstaben	● ●	● ●
Arbeta tillsammans med Skogsstyrelsen för att styra avverkningar så att ordentliga kantzoner sparas.	SBK, MK, Skogsstyrelsen	●	●

besöksadress Normalmsgatan 4
postadress 851 85 Sundsvall
telefon 060 – 19 10 00
www.sundsvall.se